

Sájter Laura

Utódaink emberségéért

A 125 éve született Reményik Sándor tiszteletére készült kötetről

Elődei emberségéből – utódaink emberségéért címmel látott napvilágot az a kötet, amely a százhuszonöt éve született Reményik Sándor tiszteletére 2015. május 28-án rendezett miskolci emlékkonferencia előadásait öleli fel. A konferenciára a miskolci Akadémiai Bizottság székházában került sor, fővédnöke Lezsák Sándor volt. A kötetet Kabán Annamária és Mózes Huba szerkesztette, és a miskolci Bíbor Kiadónál látott napvilágot. A kiadványba a szerkesztők azokat a konferencia-előadásokat szerkesztették, amelyeket a szerzők írott formában is elküldtek.

Ha végigolvassuk a kötet tanulmányait, Reményik Sándor alakját látjuk, aki a megváltott történelmi körülmények közötti sorsdilemmák vállalásával, új erdélyi irodalmat teremtő elszántságával, közösségépítő normáinak nemegyszer korszerűtlennek vélt szigorával útmutatóként áll előttünk.

Az *Elődeim emberségéből* és *Az ige* című Reményik-vers tanúságát megidéző, Mózes Huba jegyezte előszót követően a kötetben hét szerző hét tanulmánya sorakozik. A tanulmányok az elődök emberségétől utódaink emberségéért Reményik szellemében ápolják és örökítik tovább a rájuk bízott lángot.

Imre László *A szerepvers és az irodalmi utalásrendszer funkciója Reményik Sándor lírájában* című tanulmánya Reményik szerepverseiben tetten érhető sajátosságra irányítja a figyelmet: a versben megszólaló lírai én közösségi meghatározottságú szerepvállalására. A lírai én történelmi, irodalmi, bibliai alakok nevében tesz hitet „*valamely eszme, politikai gondolat, művészi krédó mellett*”. Az 1918-ban keletkezett *Cassandra*, valamint az 1931-es keltezésű *Bánk bán utolsó monológja* című vers elemzése és szembeállítás meggyőzően bizonyítja azt a poétikai, eszmei, etikai érlelődési folyamatot, amelynek során a költő eljut a pusztulás bizonyosságának víziójától a megbékélés reményéig: „*A szörnyűségesen kilátástalan helyzetben (...) a béke és a megbocsátás jegyében remél megoldást*”.

Kabán Annamária *Önvizsgálat és megújulás* című tanulmánya újabb vonásokkal egészíti ki a Reményik-portrét. Sík Sándort idézve állapítja meg, hogy „*Reményik költészetének legbensőbb, legállandóbb élménye (...) a belső harc, (...) a mindig megújuló, diadalaiban is gyötrelmes, de legsötétebb pillanataiban is a magasba mutató küzdelem*”. Kabán azt a ciklust (*Kelj fel és járj*) választja elemzése tárgyául, amelynek versei a gyötrődés csiholta önmagára találás ritka költői pillanatait örökítik meg, melyek „*az önvizsgálatról, a megújult élet örömeiről, a szeretetről és a visszatért munkakedoról vallanak*”. Az elemzések megerősítik és további árnyalatokkal gazdagítják Sík Sándor megállapítását, amely szerint „*Reményik lírájának a legjellemzőbb formai tulajdonsága (...) két közönségesen egymást kizárni látszó elemnek, a hangulati és gondolati elemnek teljes egysége*”. A Jézus által meggyógyított bénával, a halálból feltámasztott Lázárral, továbbá a napfényre jutó vakonddal azonosuló lírai én önkifejezésének elsődleges eszközei az elemzés szerint nem a képek, hanem a retorikai alakzatok (párhuzam, ellentét, ismétlés, halmozás, fokozás, anafora stb.).

Kántor Lajos *Reményik Sándor – 2015, erdélyi olvasat* című tanulmánya „egy új, valós, a 21. században is érvényes Reményik-kép”-et kíván kialakítani, amellyel „visszahozható a valós irodalmi köztudatba a sokat szenvedett költő”. A kisebbségi sors minden visszasságát megélt Kántor 2015. évi olvasatában a versek sajátos szelekciója az „erdélyi költő” magyarságának meghatározó elemeire mutat rá, ezek: az otthonmaradás mint érték és szépség (*Halotti beszéd a hulló leveleknek*), a származást is felülíró hovatarozás-tudat (*Petrovics ítélet: „A vér: a semmi. A Lélek: a Minden”*), az otthonmaradás kedvéért a hazáról való lemondás, de cserében „új magyar lélekre” találás (*A torz-szülött*), a zászlót nem lengető, halk magyarság (*Korszerűtlen versek: Nagy áron*), a „testvér-színekkel ékesített” egymás mellett élésben mindhiába reménykedés (*Korszerűtlen versek: Egymás mellett soha?*).

Lisztóczy László *A magyar szó katakombákba visszahúzódó apostolai* című, *Reményik Sándor-inspirációk Dsida Jenő költészetében* alcímű tanulmánya Dsida Jenő lírájának Reményik-inspirációit veszi számba. Nyomon követi a két költő kapcsolatának fontos állomásait, s kidomborítja Reményik hozzájárulását Dsida ars poeticájának megszületéséhez. Pályájának kezdetén Dsida verseiben felbukkan a transzszilván líra minden jellemzője. 1928-ban megjelent *Leselkedő magány* című kötetében „szakít a kisebbségi sorsvállalás témakörével, s az általános emberlét eredendő titkait kutatja”. Reményik hatására viszont e kötet megjelenése után az erdélyi kisebbségi sors és a transzszilván eszmeiség tárgyköre visszanyeri lírájában régi rangját. Az 1933-ban megjelent *Nagycsütörtök* című kötet címadó versében megalkotja az erdélyi magyarság számkivetettségének, magárahagyottságának, üldözöttségének felejthetetlen képét, amit 1936-ban a *Psalmus Hungaricus* követ, amely „a leglepleztelemből, a legszenvedélyesebben fejezi ki hazája és szülőföldje iránt érzett szeretetét és hűségét”. Lisztóczy szerint a mester Reményik boldogan ismeri fel tanítványában saját törekvéseinek folytatóját, kiteljesítőjét.

Márkus Béla *Kiválasztás, értékelés, ítélet* című tanulmánya a 2007-ben napvilágot látott *Kézszerítés* című Reményik-kötet második ciklusába rendezett írások, vitacikkek, esszék, bírálatok, a két világháború közötti erdélyi irodalmi problémafelvetések, eszmeifuttatások Reményik szemszögéből való körüljárása. A „körüljárás” már-már szétfeszíti a tanulmány kereteit, ugyanis a szerző a Reményik-látószöveget konfrontálja a vele szemben megfogalmazott álláspontokkal. A tanulmány részletesen kitér Makkai Sándor *Ady-könyve, a Magyar fa sorsa* körüli vitára. Részletezi Reményik szerepvállalását a „schisma-pörben”, melynek tanulsága, hogy a kisebbségi írókban „a közösség s az érte való irodalom tudata és akarása (...) lobogóbb lánggal ég, mint Magyarországon”, ugyanis a kisebbségben „a probléma magja a magyarság megtartása az irodalom által”. Reményik a kisebbségi sors vitájából is kiveszi a részét, amit „az erdélyi magyar sors egyik leghűbb vállalójának” tekintett Makkai Sándor repatriálása robbantott ki. Makkai Sándor *Nem lehet! tételével* (ti. kisebbségi sorsban „nem lehet fejlődésképes nemzeti életet élni, ez pedig az új Európában annyit jelent, hogy nem lehet embernek lenni”) szemben Reményik a *Lehet, mert kell!* axiómává vált álláspontját képviseli.

Mózes Huba *Aranymetszés, ismétlés és szövegköziség költőtársakat idéző Reményik Sándor-versekben* című tanulmánya Reményik három alkotását helyezi górcső alá. Elemzésében a versek szövegköziségének gazdagságából, az ismétlések hálójából, a bibliai ihlettségű parafrázisokból és az aranymetszés különböző szintjein elhelyezkedő utalásokból fejt meg a versvilág üzenetét. Az *Elhullt kék szírom* című költemény az első világháború után keletkező erdélyi magyar irodalmat és a bölcsőjét körülálló nagy elődöket, az „És elvérezni egy fonák igén” című vers a költőtárs Juhász Gyulát idézi. A Dsida Jenő halála után keletkezett és kéziratban Dsida özvegyének ajánlott *Circumdederunt...* című vers sorainak széleskörű utalásrendszere valójában a lírai én válságos lelkiállapotát érzékel-tető vallomás.

Pomogáts Béla *Reményik Sándor költői búcsúja* című tanulmánya az 1942-ben napvilágot látott, Reményik hátrahagyott verseit tartalmazó *Egészen* című kötet vizsgálatára vállalkozik. A tanulmány a Trianon utáni történelmi jóvátételt követő, 1938 és 1941 között keletkezett verseket veszi számba. Bepillantást nyerhetünk a területi revízió lehetőségében reménykedő, a „lakosságcsere” ellen tiltakozó, a felkorbácsolt nacionalista indulatok veszedelmes voltára figyelmeztető, a késlekedő igazságtétel miatti szorongását megfogalmazó, a részleges történelmi jóvátétel miatti fájdalomnak hangot adó, a magyar és magyar közötti idegenség miatti aggodalmát megszólaltató költő lelkivilágába. Reményik utolsó nagy költeménye, a tíz részből álló *Korszerűtlen versek* című ciklus – állítja Pomogáts – méltóképpen illeszkedik a neves magyar költők „utolsó verseinek” nemcsak költői életművet lezáró, hanem egy-egy történelmi korszak summázatát is nyújtó sorába.

A konferenciakötet tanulmányai nemcsak a Reményik-életmű fehér foltjainak a megszüntetéséhez járulnak hozzá, nemcsak az *Eredj, ha tudsz!* költőjének portréját árnyalják sokoldalúan, hanem érzékeltetni tudják az erdélyi magyarság életszemléletét, létfelfogását, azt a sajátosan erkölcsi fűtöttségű történelmi-társadalmi léggört is, amelyben az erdélyi irodalom megszületett, majd a kisebbségi létben megedződött és erkölcsileg megerősödött erdélyi magyar közösség törekvéseinek szószólójává vált. Érzékeltetni tudják azt, amit Tamási Áron Reményik jelenlétében érzett (és amit mi, 21. századi magyarok, száz évvel ezelőtt élő elődeink emberségére tekintve érzünk): „*A sors valóságos jelenlétét, nyugtalanító vagy felemelő módon, de mindig ingatagság nélkül, szigorúan. Vagy az ő szelleméhez méltóbb szavakkal: az Isten kezének rendezését, szinte látható módon.*”

(*Elődei emberségéből – utódaink emberségéért.* A százhuszonöt éve született Reményik Sándor emlékére 2015. május 28-án rendezett miskolci tudományos konferencia előadásai. Szerkesztette: Kabán Annamária, Mózes Huba. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2015)

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

NYOMDA KFT KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelenítését a Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

támogatja.